

LUCIFERUL

REVISTĂ LITERARĂ

Apare în 1 și 15 a fiecărei luni.
Prețul unui esemplar 45 bani.
Pentru România — 60 bani.

Anul II. _____ Budapesta, 15 Aprilie n. 1903 _____ Nrul 8

ÎNVIERE.

«Și iarăș va să vie cu mărire»...

Cel ce a sădit în omenire o religie nouă, religia iubirii, prin suferință pe cruce, prin moarte a confirmat învățăturile sale și prin învierea cea de a treia zi a încununat cu triumf propovăduirea sa.

Cristos a înviat!

Nu e suflet — orcit de adincit în cinism, în duhul vremii de azi, orcit de cuprins de negura îndoelii — care să nu trăsără la auzul glasului, ce ne vestește învierea, la auzul glasului, care ne chiamă la bucurie, căci «Aceasta e ziua, care a făcut-o Domnul, ca să ne bucurăm și să ne veselim într'însa».

Și totuș, o Cristoase, cât de mult a rătăcit lumea de la curățenia învățăturilor Tale. Astăzi aproape și slujitorii altarului Tău sînt trași pe povîrnișul rătăcirii. Buzele lor cuvîntează din cărțile sfinte, dar sufletul lor nu se pătrunde de sfințenia cuvîntării. Gîndul și fapta nu sprijinesc podoaba graiului lor.

Nu, pentru-că ne-ăm depărtat de pe calea cea dreaptă.

Cuvîntători din condeie, otrăvitori de suflete s'au apropiat cu nepilduită cutezanță de tronul Tău și au îndrăsnit a se îndoii în puterea Dumnezeirii Tale, Cristoase!

Mintea omenească, acest tiran vrăjmaș al inimilor, a cercat să pătrundă

la temeiurile credinții și a distrus, a spulberat vălul de poezie, care o înfășura. Și crudă i-a fost munca, pustuitoare și zdrobitoare. Ucigătoare de inimi și aducătoare de fărădelegi.

Pe unde și-a tras rațiunea omnipotentă brazda de distrugere, a răsărit în urmă roada ducerii în ispită și a otrăvit suflete mii. Din credincioși plini de evlavie, au rămas inimi pustii, înegrite de necredința lor în nimic; din închinători cucernici ai sfîntului Teu altar, Cristoase, mulți s'au schimbat intru preaslăvitori ai nemerniceii lor ființe, și din apostoli ai credinții Tale s'au făcut propagătorii distrugerii, care pretinde un nou cult, o noauă religie, egotheismul cu credeul: *quisque sibi Deus*. Și în locul imnurilor sfinte înălțate Dumnezeirii Tale blăstemele necredinții fac azi să incremenească buzele, să se zguduie inimile și să se prăbușească sub povara desnădăjduirii lor.

Aceasta e isbinda muncii tale *Scientia potestas!*

Aducînd omenirii foloase mari, ai cercat a o lipsi de ce îi era mai scump, de izvorul vieții și al puterii: *de credință*. Ai pus în învrăjbitoare răsboire rațiunea rigidă, tirană cu inima îndulcită de razele credinții și încălzită de focul iubirii, temelia religiei creștine. Și viforul,

ce s'a stîrnit din ciocnirea acestor doue puteri uriașe, a lăsat multă pustiire în urmă, pe mulți i-a alungat la marginea prăpastiei, făcînd să piară din inima lor iubirea și ura să incolțească în locu-î.

Era o vorbă veche, care spunea, că iubirea e temelul esistenței, chiagul atîtor elemente diferite și protivnice între olaltă, din cite e compus universul. Și precum la începutul lumii iubirea le-a împăcat, le-a împreunat și le-a încheșat pe toate într'o perfectă armonie, așa va veni cîndva o vreme, sfîrșitul lumii, cînd va peri iubirea, iar ura luîndu-î locul, va nimici tot și lumea o va preface în ruini, pămîntul și apa și focul

se vor amesteca într'un învălmășag chaotic și iarăș nu va mai fi nimic, de cit întunerec fără sfîrșit, vecinică osîndă. . .

Dacă în aceasta simbolisare traducem cuvîntul iubire cu religia, iar ura cu necredința pornirilor anarchice de azi, ne înspăimîntăm de isprăvile sinistre ale științei și ascultînd glasul clopotului, ce chiamă la rugă și bucurie, inima noastră aleargă spre adăpostul credinței, spre religia iubirii întemeiată de Cel ce «iarăș va să vie cu mărire». . . Azi clopotele vestesc învierea. . .

O tönnet fort, ihr süsse Himmelslieder!
Fericiți cei ce cred. . . L.

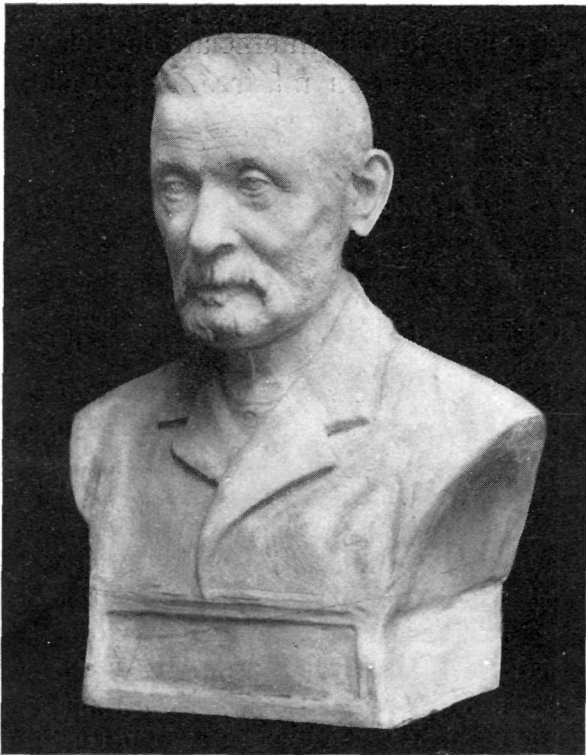
CEVA DESPRE ARTĂ LA NOI ȘI SCULPTORUL ALEX. LIUBA.

Aproape de Gherla, pe o vale încîntătoare înconjurată din 3 părți de dealuri piezișe, este situat un sat românesc, care a ajuns renumit prin producția sa mare de prune grase și prin esportul de icoane sfinte respîndite prin toate unghiurile ținuturilor locuite de Români. Acest sat și fără să-l fi spus pe nume, știu toți, că numai satul Nicula or Micula poate fi. Aci în Atena-Românilor de sub coroana Sf. Ștefan se fabrică cu grămada specialității de icoane sfinte ca de pildă: Christoși cu cite șase degete și Maică-preceste, ce cu un ochiū rîd, iar cu celalalt plîng ca împăratul din poveste, și altele de acestea. Aceste icoane «estrem de secesioniste» ajung apoi a forma decorul caselor închinatē lui Dumnezeu, al bisericilor noastre și fiind aceste caricaturi «artistice» ieftine, constituiesc adesea adevărate «galerii de tablouri». Dacă gustul estetic al poporului nostru, inclusive «inteligența», este satisfăcut în aceste «pynakotecii romîne», atunci să nu ne mirăm, că se mai găsesc idealisti naivi, cari totuși caută artiști români și se întrebă cu durere, de ce nu avem măcar un singur pictor român mai de seamă. Nu avem, am avut însă pe bănățeanul Popescu, mort în floarea tinereții și ca se înțelegea conaționalii, ce artist scump a fost Popescu pentru noi, aflîndu-ne tocmai în epoca

dividendelor, credem, că vorbim mai la înțeles, amintînd, că a vîndut Papei de la Roma una din cele dintii ale sale lucrări «Christos pe cruce», pentru sumulița de 30,000 Lire. De cînd a murit Popescu, și e cam mult de atunci, nu numai că nu s'a ridicat nici un Român preste nivelul masei de mediocrități artistice, dar și printre mediocrități de abea aflăm vre o cîți-va Români. Pe cit te înalță știrea îmbucurătoare despre splendida reușită a esposiției a doua «a tinerimeii artistice» a fraților noștri din regatul Român, pe atît de cu jale te cuprinde recunoșterea, că la noi pînă acum nu s'a făcut nimic pentru artă, fie pictură orî sculptură, n'a sprijinit-o nimenea afară de familia Mocioniștilor. Să sperăm, că apropiatul viitor va schimba fața lucrului și semne pentru aceasta nu lipsesc. Vedem doar cu ochii cum crește clasa «inteligentă», cum se înmulțesc Români la orașe și cum începe să răsără ici și colo și cite o biserică românească mai monumentală decît cele multe și foarte modeste de pe la sate, zidite în cele mai multe cazuri cu întreg concursul satului, în adevăratul înțeles al cuvîntului. Pictori Români specialiști în pictura bisericeii resăritene vor afla de azi înainte destul teren de muncă și prin urmare și de existență sigură. Lugojuul gr.-ort. prevăzînd și recunoscînd simșita necesitate,

★

a făcut începutul în direcția asta și a trimis în toamna trecută un elev la școala de beleartă din München, să se perfecționeze în pictură și mai ales în cea bisericească. La acest loc poate nu este nepotrivit a atrage atențiunea celor chemați din reședința arhiepiscopului, unde, după cum se știe, se zidește o catedrală, ca executarea lucrărilor artistice să o încredințeze la artist ori artiști Români, nu cum s'a întâmplat bunăoară la Brașov, unde din motive necunoscute, pictura bisericeii din cetate a făcut-o un

Acad. Vic. Babeș.

Sas. Dacă noi Români ciscarpatini nu avem specialiști, atunci nu avem decât se chemăm pe unul din pleiada pictorilor Români transcarpatini, între cari un loc de frunte ocupă ca specialist Stefan Popescu. El a absolvat academia din München și cea din Paris, la cea dintâi a fost elev al profesorului Gysis, originar din Grecia. Popescu, în clasa de compoziție a lucrat mai ales subiecte din viața bisericească, însăși lucrarea sa de compoziție a fost «Sf. Pavel». De alt-fel pictorul Popescu este cunoscut publicului Român și de la bogata expoziție ce a aranjat-o singur în toamna anului 1901 la Ateneul din București; atunci ne a dat ocaziune să ad-

mirăm și să așteptăm intensele sale studii de pictură bisericească. Azi deci nu mai suntem avisați la pictori străini și cei chemați își vor crea un titlu de recunoștință națională, dacă nu vor suferi ca vre-un oare-care pictor străin să ne «împodobească» catedrala cu niscai sfinți rași la mustăți.

Dacă pictura Românilor din Ungaria oferă, abstrăgînd de la fabricatele Miculane, atît de puțin, atunci îndreptîndu-ne privirea spre sculptură, care este cu mult mai grea, constatăm, că ne oferă și mai puțin. După cît ne este cunoscut, avem azi numai un singur sculptor, care deși încă elev al Academiei de belearte din München, a reușit, mulțumită lucrărilor sale executate în puținul timp liber ce-l are și din care transpiră un însemnat talent, să se pună într'o favorabilă evidență la corifeii sculpturii din metropola artelor germane și prin urmare promite, dacă va persista pe calea începută și dacă va avea sprijinul publicului român, să ne înzestreze cu opere sculpturale cari pe veci vor mărturisi existența noastră pe acest pămînt strămoșesc. Acest talent, care se află la începutul carierei sale grele și spinoase de artist, este bănățanul Alexandru Liuba, fiul cunoscutului folklorist Șofroniș Liuba. Cu ajutorul «Asociațiunii transilvane», cu ajutorul parțial al «Oravițanei» și mai ales cu stipendiul familiei Mocioni, de care stipendiul s'a bucurat și fiitatul pictor Popescu, Liuba a absolvat «Kunstgewerbeschule» din München și a intrat în academie, unde urmează acum în clasa de compoziție, a unuia dintre cei mai mari sculptori ai timpului, a profesorului Kumann. Pentru a putea aprecia după merit produsul artistic al unui sculptor, e absolut necesar a-l cerceta în atelierul său, să vezi cu ochii cum se naște opera sa. Aceasta deocamdată nu o vom face, ni se pare prea de timpuriu și așteptăm, pînă cînd dl. Liuba ne va da plăcutul prilej a reveni asupra operilor sale mai importante de cari să apucăm acum, atunci vom vorbi mai pe larg despre activitatea sa. Credem, că intențiunea noastră o împlinim în deajuns, cînd de astădată reproducem în revista tinerimii noastre ca dovadă a talentului sculptorului nostru numai vre o cîte-va schițe și bustul academia-nului *Vincentiu Babeș*. Schița lui, «Sisyphus» a fost premiată la un concurs al academiei de belearte din München.

Berlin.

Adrian C.

CANDID.

I.

Auzi tu ploaia 'n vechiul scoc?
E cîntul, care-l știu de mult —
El mă trăzește 'ncet din somn . . .
Și-l tot ascult, și-l tot ascult . . .

Îl știu de cînd eram copil,
E svonul mulcom la ferești,
Ce pică din ceoase vremi
Să-mi spue-o mie de povești.

Tu freamăt, vînt și gînd pribeag
Voî sintești frați dintr'un exil,
Vă stringeți noaptea la un loc
Să plîngeți un «regret» tiptil? . . .

O, glasnici stropi, o zumzet blind,
În șghiabul lung de la podmol,
Ca voî tot curg zilele iuși
Și 'n scurt e tot urciorul gol.

Mă-aducî tu murmur vr'un noroc?
O nu, ești cîntul de demult,
Tu mă trezești încet din somn,
Și ciasuri lungi prin nopși te-ascult.

II.

Departa pe cărări se stinge
Tot sgomotul de carneval,
Plămîna-'mî obosită soarbe
Parfumul satului natal.

Deschid fereastra la odaie,
Viața-a desprimăvărat,
Pe tulburî mei ochi se cerne
Albastrul cerului curat.

Coprine albe rîd pe holde,
Ca luminări pe un altar.
Și-o liniște bisericească
Adie 'ncet de pe hotar.

Înmugură pădurea 'ntreagă,
Din zări răsare un cocor,
Un dor blăjin s'aprinde 'n mine,
Ca 'n sufletul unui păstor. . .

Și gîndurile-mă luminoase
Tot sar și nu mai au răgaz,
Ca turmele cu miei ce iasă
Intîia dată pe islaz. . .

III.

Nestiutor sărut o floare . . .
De soare sufletu-mă s'anină
Și tot copacul ce 'nflorește
Mă 'mbucură și mă 'nsenină.
Beaū boarea proaspătă din neaua
Ce moare 'n tinera verdeață.
Și n'am simțit în piept vr'odată
Un dor mai mare de viață. . .

Renviū . . . la orî-ce pas s'avîntă
Din inimă-'mă dorinși uitate
Ce dulce-'mă gîdelă urechia
Cavulul turmei pestrițate. . .
Ca beat plec capul sub lumina,
Ce din văzduhul vinăt ploauă —
Ah, din aceste zile calde
Se naște o viață nouă.

Pe drumuri tot mai singurateci
Aceste zile dragi mă chiamă
Și-'n codrî strigă cucul vesel,
Parcă-î un clopoșel de-alamă.
Pășesc ușor ca o gîndire,
De tot resuflu 'mă pare bine,
Și-o viață nouă 'mbobocește
Din ce-a zăcut știrbit în mine.

Ulpîu Traian Mihaiū.

IN SIMBATA FLORIILOR.

Viața, ce se ascundesc de groaza înfiorătoare ierni în inima pământului, iasă încetul cu încetul la ivială, surizind în fricelele de iarăbă, palpitând în vinele arborilor, svicnind în mugurii ce staū gata să se deschidă. Vr'o cîte-va viorele, cu seninul lor rupt din albastrul zărilor, staū zăpăcite după niște tufe de spinii. Așa le cetești din față, că mai bine s'ar învoi să între iar în pământul de unde aū eșit, decit să dee cel mai mic semn, că ele ar ști ceva despre virginala lor frumseță.

Pe pământ încă e mișcare, e viață, dar o viață deosebită de ceea ce vine din inima lui. Colo pe ogoarele din față se mișcă încet și greoi boii, cu ochii de jumătate închiși, rumegîndu-și ogrinjii. Ei trag a lene plugul, ce lasă brazde negre 'n urma lui, în cari se resfrîng razele tinărului soare. Aburii eșii din pământul rănit și resuflarea caldă a boilor, se ridică în formă de ceață ușoară și se perde în aerul proaspăt. «Codobăturoiu» și «codobăturoaia», simpatica pasere a plugului — sar de pe o glie pe alta mișcîndu-și în cadente coada, și caută cu lăcomie după nefericitele ființe, ce'nzădar mai cearcă să se ascundă. Pogănicii, cu bicele lor lungi pe spate, mai multu-'s după plug, decit alătura cu boii. Atitea minunății, eșite din pământ le fură ochii. — ș'apoî mîinile copiilor nu prea lasă ceea ce place ochiului.

Colo în valea cețoasă s'audă sunetul de clopot. Oile celor mai sărăcuți aū și eșit la pășune; mieii cei mai în vristă stau, încordați în tot trupul, pe marginea unei ripi, se pare că's gata să înceapă un joc național, cei mai tineri și mai fragezi dorm moleșiți de căldura soarelui.

*

Pretotindenea e reînviere, și totuși clopotul tras pentru vecernie sună așa de trist, așa de turburător de suflete, — niște glasuri eșite de avalma dintr'o inimă sdrobotită. — E mic satul, aeru-î curat și glasul clopotului e pătrunzător, — de ce smîncește așa de mult de funie cărunțul clopotar?

E Simbata Floriilor, și dacă mîne — Duminecă se va găsi vr'un mormînt fără sălcioțe, cînd vor veni creștinii la biserică, el nu vrea să iee asupra 'șî răspunderea, nici să-și ingreuneze sufletul cu vr'un păcat înaintea lui Dumnezeu.

De-aceea smîncește, smîncește mereu de funie, și văzduhul tot mai mult se umple de geamătul arămii.

Soarele se gată de sfințit și umbrele încep a se lăsa. Dealul din partea de cătră apus a bisericii își întinde tot mai mult mantaua sa întunecată peste pajiștea înroșită, arsă, uscată a cimiterului.

Dar uite cum se mișcă și se placă sălcioile de pe marginea părăului, ce trece șerpuitor pe lingă sat.

Ele aū înfrunzit mai întăi, și copii din ele rup crenguțe să ducă la morminte. De mult aū așteptat ziua aceasta, le-a spus bunica că și ei vor merge să'implinte sălcioțe.

Ș'acum mereu răsar din toate părțile pe ulițele satului grupuri de femeii, ce-și iaū acelaș drum, spre cimiter.

Drumul ce strătaie lunca cu iarăbă incolțită și duce spre morminte, e numai pilcuri de peregrinatori la locul sfînt, unde le dorm iubiții, unde se odihnesc pentru vecie atitea generații — moși-strămoși — cari toți aū fost de-aci din satul lor. Femeii îmbrăbodite cu năfrămii negre, îmbrăcate cu clichine (mîncări) de pănură, sure, altele roșatice și roase, învechite, cu cătrințe mohorite și șurte negre, zoresc mareu pe drum, puțin cam aduse de spate, în uriașele cisme.

Și nici acuma nu le tace gura. Incep dela ceea ce-o lucrat fiecare astăzi, și se opresc la descrierea morții v'runuia dintre aceia, la a căror morminte vin să implinte sălcioțele ce le aduc cu ele.

Fiecare știe o întimplare, peripeție din viața celor adormiți. Ș'apoî de ce ar și începe cu plînsul de acum, — lacrimile pe mormînt trebuie vărsate.

Iată o bunică încunjurată de nepoței, unul mai mic decit cel-alalt, toți-cu mănunchiuri de sălcioțe în mînă. Cel mai în vristă pășeste larg și miăestos înaintea bătrînii, și din cînd în cînd își întoarce capul înmormîntat într'o căciulă mițoasă, și privește cu un aer de învingere și de superioritate la frații ce se țin după bunica. Cel mai mic mai scobălțește cîte-odată. Picioruțele-î sunt fragede și se ostenesc în grabă. Și de cade, scăpîndu-și sălcioțele din mînă, bunica trebuie să-î spue c'a căzut calul popii

Mironsițele.

trebuie să bată pământul și să-i adune avutul risipit. Și tot mai multe pîlcuiri răsar pe drumul ce strătaie lunca cu iarbă încolțită, și locașul morților tot mai mult se umple de viață.

Atita învălășală la'nceput. Îs multe mormintele, e vechiul cimiterul, și tot satul are îngropat aici pe cineva.

Dar încetul cu încetul mișcarea încetează-fie-care se oprește la mormîntul iubit, împlîntă sălciuțele la capul mortului.

Soarele de-abia se mai vede de după muchia dealului din spre apus. Își aruncă celea din urmă priviri asupra lumii noastre, luîndu-și rămas bun pînă mine de la lumea lui iubită.

Un biet moșneag zorește din toate puterile pe drum. Baba i-a murit de mult, abia mai ține minte, copii și nepoții toți își dorm somnul de veci aici în cimiter. Cine să le pună și lor sălciuțe?

Liniștea sării s'a lăsat. Nicî o boare nu adie. Pretotindenea domnește pacea și fericirea. Florile galbene de pădărie și-au strîns petalele și încep să viseze, un vis lung, încîntător, cu fluturi și cu raze de soare — un vis din care numai mine cu răsăritul soarelui se vor deștepta.

În inimile celor ce stau în genunchi lîngă morminte, acum începe a se deslega furtuna și nu peste mult încep bocetele. Melodia lor mai mult frîntă, de cît undulătoare, potrivită cu plînsul sincer, melodia asta ce-i în stare să deslege pornirile unei inimi de piatră, se pare că vine din nemărginit și se perde în nemărginit.

Și durerii, — pornită odată să se verse nu-i sînt de ajuns suspinele, cuvintele bocetului, ci pornește izvoarele limpezilor lacrimi, ce curg, curg părăie pe obraji, pe cari nemîngăerea și-a lăsat pecetea. — — — — —

— «Unde e moșu bunico? — ai zîs că mergem la el să-i ducem sălciuțe... Vezi bunică că nu-i aici.»

— «E'n cer la Dumnezeu, dragul bunichii. A fost ca pînea cea bună în lumea asta, de-aceea l'a luat la el în cerul sfînt.»

— «Apoi atunci așa-i că și tata și mama-s acolo bunico? Ai, mergem acolo, să le ducem acolo, sălciuțe.»

Bunica n'a mai putut zice nimic. În ochii ei bătrîni năvălea furtunos potopul de lacrimi și slăbitul ei piept abia mai putea să susțină furtuna pornită.

Copii cei mai mărișori și-au pironit întîi ochii întrebători asupra bunicii, dar văzînd că nu se mai contenește, au început și ei. Numai cel mai mic, rămase înmărmurit cu ochii lui albaștri ațîntiți asupra purpurii, ce-a fost lăsat'o în urmă-i soarele ce scăpătase după deal. — — —

Cîtă viață trăită nu se redeșteaptă în închipuirea celor ce se cîntă. O, și dacă ar fi această redeșteptare numai în închipuire! Dar inima, inima tremură, palpitează, se înflăcărează și moare la fie-care aducere aminte. Și tot atunci începe să filosofeze și cel ce e nemuritor în om, sufletul. Atunci el, pe care îl doare de tot ceea ce trece, de tot ceea ce are capăt, de tot ceea ce e în zădar făcut, se răzvrătește și spune, că o altă viață îi trebuie. Sufletul, care încremenește de cite-orî vede un cadavru, de cite-orî contemplează în fața unui mormînt, de cite-orî se gîndește la eroul, care a lăsat urme prin veacuri, mărturisește acum, că tot ce-i în lume e nimica, că nimic din ceea ce este nu e de-o fire cu el, nu se poate asemîna lui.

O, da, nimic va fi, dar nimicul ăsta pînă trăim nî-e drag, nî-e alinător și ne lipim de el.

*

S'a făcut de mult liniște 'n cimiter. Cu crucele de pază, și cercetat din vreme 'n vreme de vr'o pasere de noapte, s'a cufundat din nou în vechia-i muțenie.

A început să sufle-o boare lină dinspre miazăzi, ce creștea din ce în ce mai mare. Ș'acum puteai auzi și cîntecul pădurii de pe deal, murmurător și dulce. Pădurarul, cu pușca pe umăr, urca încet la deal, și'n doina trăgănată-și vărsa sufletul:

Sus e dealul la păduri
Nu-l pot trece de gînduri...

La lumina lunii tot cimiterul pare o pădurice de surcele. Sălciuțele împlîntate pe morminte se închină mereu de suflarea vîntului.

E tîrziu, aproape miezul nopții, și uite, acolo, lîngă mormîntul acela proaspet, se zărește încă și acum o ființă. E în genunchi, frîntă, cu capul răzimat de moviliță și stă așa perdută. Să plîngă nu mai poate.

Aceasta e mamă.

Ioan Gărbicean.

PAPIU ILARIAN, BURSIER AL BLAJULUI.

Cît studiară la Viena, Alexandru Papiu și Iosif Hodoș primiră regulat de la consistoriul din Blaj cîte 300 de fiorini din fondul «Simion Ramonțai». Decî din 1850 pînă în 1852. Dar în acest din urmă an, încă din vară, odată cu scoaterea Istoriei Romînilor, Papiu își făcu nenumărați dușmani în Ardeal și mai ales în Blaj, unde partida fostului episcop Leményi, de atîtea ori scuturatul de Papiu, era încă tare. Și nu numai Lemenianii, ci în general toți clericii nu-l aveau la inimă; pînă și Șuluț, căruia nu i-s'ar fi putut imputa lipsa de românism.

Cînd dar cei trei studenți, Papiu, Hodoș și Bărnăț plecară în Italia, din toate părțile se ridicară protestări și insinuări¹ pentru a face să nu li se acorde permisiunea de a lua doctoratul în altă parte a imperiului de cît la Viena. În aceeaș vreme cei de la Blaj, doritori de a trece cît mai repede stipendiile altor tineri mai credincioși «binefăcătorilor» lor și spre a împlini cu vîrf și îndesat răsbunarea pentru morala ce li se făcuse în Istorie, cerură suprimarea burselor lor, în virtutea unui punct din testamentul lui Simion Ramonțai, interpretat *ad hoc* de dînșii, care punct ar fi spus, nu se putea mai clar, că bursele nu sunt acordate de cît pentru Viena.² Și episcopul Șuluț administratorul fondurilor testamentare ale școalelor Blajului, dispunînd încetarea stipendiilor, le trimite, lui Papiu și Hodoș -- la Padova, la 9/21 Decembrie 1852 o scrisoare, prin care le cerea să-și dea declarațiunea pentru plecarea lor din Viena. De oare-ce ei însă încă înainte de a pleca în Italia ceruseră în regulă trecerea stipendiului la Padova și nevenindu-le aprobarea pînă la ultimul termen de înscriere, își scosese ră «pasul» cuviincios și plecaseră, nu înțelegeau de loc rostul declarațiunei ce li se cerea. Doar știașu prea bine cei de la Blaj, că Papiu și Hodoș

pleacă și pentru ce pleacă, de vreme ce încă dinainte fuseseră anunțați cerîndu-li-se acea strămutare de adresă a scrisorilor cu bani. Afară de aceasta stipendiștii cînd au plecat știașu, că dispozițiile testamentare, unde se prevăd locurile pentru care se dă bursa, nu sunt «cum clausula restrictiva et exclusiva, ca numai cei ce vor învăța în aceste institute (prevăzute în testament) «să aibă stipendiū». Ei vor să urmeze cursurile la Padova și să absolvească (aceasta le e singura declarațiune pe care ar putea-o da) și decî rugară pe episcop să intervină spre a li se continua stipendiul.¹ În scrisorile lor ei răs-punseră la toate împunările, făcute de Papfalvi² mai ales, precum era părerea lui Ion Faur, atît particularilor influenți din Blaj, precum și însuși episcopului arătîndu-le intențiunile lor bune și nevinovăția lor.³

Cînd Papiu a scris episcopului Șuluț, el făcu aceasta în contra părerei lui Bărnăț, care le tot toca din Pavia, ba că să scrie lui Dobran,⁴ ba că bine au făcut de au scris întîi lui Șuluț, ba că nu trebuie să lase cauza stipendiului «togma (înțelege: chiar) de ar devesa să vă mutați iară cu scola la Viena, în cas cînd vor faculta la depunerea rigoroselor»⁵ și o mulțime de alte sfaturi netrebuincioase ca acelea de a le tot spune să nu se lase de doctorat.⁶ Un lucru e clar și-l adăogăm chiar aici pentru acei ce ar mai consulta scrisorile lui Bărnăț din Corespondența Papiu, că toate exhortațiunile magistrului din Pavia nu trebuie de cît foarte rar luate în serios. După scrisorile lui nimeni n'ar mai putea recunoaște pe inteligentii și neastîmpărații Papiu

¹ V. scrisoarea lui Bărnăț din Pavia 6 Ian. 1853 din poses. d-lui N. Hodoș.

² Canonic pe această vreme și membru al consistoriului din Blaj. Cf. și Enciclopedia Română la lit. P.

³ V. scrisoarea lui Ion Faur către Vasile Pop, din Blaj 23/24 Ian. 1853 publicată în Unirea numărul jubilar (din 1900) de A. Viciu, p. 312.

⁴ Secretar aulic în Viena.

⁵ Papiu și Hodoș nu știașu destul de bine nemțește așa ca să se poată exprima curent, în 1852, la depunerea examenelor și pentru că profesorii le făceau greutăți ei trecură în Italia, unde în două luni știură să vorbească întocmai ca băștinașii, pentru că știașu ceva și din Viena.

⁶ Scrisoarea lui Bărnăț din 1853 din Pavia în coresp. Papiu, la Academie.

¹ Era veche supărarea clericilor pe neastîmpărații studenți din Viena. Încă în 1850 ei se amestecaseră în mod foarte activ în trebile celor două biserici ardelenene. Cf. articolul. Anul 1850 și Stud. rom. etc. în Luceafărul de la 1 Martie 1903.

² Vezi testamentul publicat în latinește și românește în «Foaia pentru minte, inimă și literatură» No. 15—16 pe 1852 și despre acest testament în Gazeta Transilvaniei No. 32 din acelaș an, în corespondența «dintre Tirnăvi».

și Hodoș din Viena, cari se amestecău cu atita rost în afacerile politice și bisericesti ale Ardealului român.

Desperînd (cam repede) de a putea ajunge la vre un rezultat prin Episcop, ei se hotărîră, între altele și după sfatul de o clipă al lui Bărnuz, care de alt-fel își schimba repede părerea, să roage pe Dr. Dobran, român influent din Viena, ca să vorbească pentru stipendiū. Acesta promite lui Rațiu (Ion) corespondentul »Paduanilor» în capitală, că va interveni: «scrie-le sănătate de la mine și să fie încredințați, că le voi recomanda cauza în tot locul».¹ La sfîrșitul lui Ianuarie însă, Șuluț făcu demersurile cerute la guvernatorul Ardealului din Sibiiu. Dar pentru-că, după cum înțelesese Ion Florian, se află în testament denumite locurile unde să se asigureze stipendiul, ei trebuiau să primească rezultat negativ.² Totuș încă la începutul lui Martie nu li se dăduse rezultatul oficial. Iar Faur le scria din Blaj, că «atita am simțit, că Măria Sa Episcopul e mulțumit cu mergerea voastră în Italia și să bucură foarte, că aveți ocaziune a-i face cunoscuți mai de aproape pe Români din Transilvania cu «frații Italieni» și trebuie să-l credem pe Faur, căci se știe ce bun Român a fost în totdeauna fericitul Alexandru Șuluț. Corespondentul adăogă însă, că Papfalvi tot interpretînd dispozițiile testamentare susține mereu, că dacă le place să primească stipendiul, să se întoarcă îndărăt».³

În această vreme Bărnuz de la Pavia nu mai continua cu sfaturile. Atît în Martie cît și în Aprilie⁴ el îi îndemna să se întoarcă la Viena, căci «lucru este evident, că vrea să vă ia stipendiul Blăjanii, că altmîntre nu-și pot răsuna și decî să nu facă «bucuriă blăstămaților». Apoi încearcă să-i convingă, că e mai bine să nu piardă stipendiul; bine, că a învățat italienește. Mai a vreme de dat «rigoroase», pe care noi, spunînd adevărul, numai pentru acea punem ceva preț ca să ne putem viri la o pozițiune, de unde să folosim mai mult Românilor».⁵

¹ Scrisoarea lui Ion Rațiu din 20 Ianuarie 1853, către Papiu în coresp. cit.

² Scrisoarea lui Ion Florian, student jurist în Sibiiu, cu data de 3 Februarie 1853 în coresp. cit.

³ Scrisoarea lui Ion Faur din Blaj, 3 Martie 1853. Ibidem.

⁴ Scrisorile lui Bărnuz cu data de 16 Martie și 2 Aprilie 1853 în coresp. cit.

⁵ Scrisoarea precedentului din 2 Aprilie.

La 6 Aprilie Papiu știa rezultatul intervenirei celor de la Blaj la guvern în Sibiiu: «Blajul ne necăjește cu fundațiunea și vrea să ne o ia în tot tipul; a scos și deciziunea negativă de la guvern asupra-ne; noi arătarăm cu cuvinte întemeiate, că testamentul nici de cum nu e în contra venirei noastre aici; asupra temeiurilor, ce le desfășurăm în acest obiect (cum-că testamentul nu e în contra-ne) nu găsește episcopul nici un cuvînt; în scrisoarea sa ce ne adresă trece peste acest lucru». Și n'avea bietul tinăr numai supărarea asta, ci se mai adăoga, că nu-i venise nici aprobarea de la minister pentru a trece esamenele în Padova, Istoria Romînilor îi era interzisă de cîteva luni de zile în toate statele austriace, de acasă îi veneau vești rele «și alte o mie». *Destul, că noi și la întîmplarea de i-ar lăsa inima ca să ne îee fundațiunea definitiv de aici tot nu ne mișcăm*, pentru-că mișcîndu-ne, am perde un an scump întreg, care e mai scump de cît fundațiunea; așa dar noi vom sta aici și vom pune atitea rigoroase cite vom putea după starea pecuniară, fiindcă tacsă rigoroaselor se sue la o mie de zwanți sunători».¹

Se pare, în adevăr, că Șuluț le scrisese să se întoarcă, căci alt-fel le declară bursele vacante. El era supărat, că Papiu și Hodoș «nu l-au cercetat» nici cînd cu venirea lui în Viena în 1851, nici mai tîrziu.² Era însă prea bun om și Român, cum am mai spus, ca să bănuim, după cum scriu unii dintre corespondenții lui Papiu,³ că din această cauză el ar fi voit să li se ia celor doi inimoși studenți bursele.

La 8 Aprilie⁴ dîndu-li-se aprobarea de la Ministerul de Culte spre a da esamenele în Padova, Bărnuz cu data de 8 Mai îi scrie lui Papiu⁵ să roage iar pe Șuluț pentru stipendiū

¹ Scrisoarea lui Papiu către Balint cu data de 6 Prier 1853 în coresp. cit.

² Acestea reies din scrisoarea lui Ion Maior către Balint cu data de 10 Aprilie 1853 (Viena), în corespondența cit.

³ Printre care chiar Balint (V. scris. lui din 26 Sept. 1853 în coresp. cit.).

⁴ Scrisoarea d-lui prof. Vittorio Lazzarini de la Padova către V. P. din 22 Novembre 1902.

⁵ Dacă noi tratarăm aci pe Bărnuz ca pe un bătrîn doritor de a da sfaturi și cui are nevoe și cui nu, trebuie să adăogăm spre lămurirea cititorilor, că Papiu și Hodoș n'aveau aceleași sentimente ca noi, ci din contra, de admirație și de adînc respect față cu fostul lor profesor de filosofie și patriotism înainte de 1848 și în 1848—49.

adăogînd pe lingă o copie de pe aprobarea Ministerului și rezultatele primului «rigoros» în-dată ce-l vor fi dat.¹ Dar la 5 Iulie ei află, că a venit și a doua oară rezoluție de la guvern «că numai cu puterea Ministeriului se poate asemna stipendiul și pentru Padua». Dar și Episcopul scrise din nou la Minister încă înainte de a veni certificatele de primele esamene de doctorat trecute, iar cînd ele sosiră s'a bucurat Episcopul și consistoriul și s'a animat mai tare a lucra în cauză; eă (Petru Pop-Tunsu) am bună speranță de rezultatul favoritor, pentru-că Episcopul stă tare într'acea.²

De aici înainte veștile despre stipendiū sunt mai mult bune³ de cît rele.⁴ Cînd, în Septembrie, Papiū și Hodoș trecură și al doilea esamen,⁵ ei înaintarî rezultatele la Blaj.⁶ De astă-dată atît cei din Blaj cît și guvernul, prin ei, se convinse, că trebuie să le dea și mai departe stipendiile și cu data de 8 Novembre 1853 Ion Rațiū scrie din Viena lui Papiū arătîndu-i bucuria sa pentru aceasta și totodată înștiințîndu-l că pentru un împrumut cerut s'ar găsi cine să le dea banî, dacă ar vedea scrisoarea consistoriului, prin care li se notifică hotărîrea guvernului de a li continua bursa.⁷ Tot cu aceeaș bucurie rectorul din Blaj, Nicolae Manu le scrie la 22 Novembre despre acordarea stipendiului «și de pe anul trecut» «și de pe anul acesta intrat».⁸

La 13 Decembre în sfîrșit, însuși Papiū scria cătră Balint: «Alaltă-erî primirăm scrisoarea de la Cipariū: însărcinat de consistoriū ne trimise decretul guberniale în obiectul Romanțianeî.

¹ In corespondența Papiū. Scrisorile lui Bărnuf și ale lui Papiū le cităm tot ca fiind la Academia Română in volumele «Corespondența lui Papiū» de oarece in curînd dl. Nerva Hodoș le va dăruî și pe aceste.

² Scrisoarea lui Ion Tunsu către Papiū in coresp. cit. din Blaj, 5 Iulie 1853.

³ Așa scrisoarea lui Balint din Roșia, 7 Iulie 1853. Coresp. cit.

⁴ Așa scrisoarea lui Vasile Pap din Budeiū, 25 August 1853: Ibidem.

⁵ Scrisoarea citată a d-lui prof. Lazzarini și scrisoarea lui Bărnuf din 10 Sept. 1853 in coresp. cit.

⁶ Scrisoarea lui Petru Pop din Blaj, 21 Oct. 1853. Ibidem.

⁷ In coresp. cit.

⁸ Ibidem. Tot așa in scrisoarea lui Bărnuf din 9 Dec. in aceeaș corespondență, din care mai aflăm, că la acea dată tatăl lui Hodoș murise. Tot așa scrisoarea lui Ion Maior din 22 Decembre și a lui Bărnuf din 23, ambele in aceeaș corespondență.

Decretul e de minune, nu poate fi mai bun. Dar de Romanțiana nu ne putem folosi în Italia, pentru-că e asemnată la Viena. Aceasta se făcu la expresa noastră rugare. Avem mai multe motive foarte întemeiate pentru ce făcărăm aceasta Romanțiana o vom scoate îndată ce vom ajunge la Viena și încă din luna anului trecut, de cînd încetarăm a o scoate. In acest tip ne bucurăm a te putea asigura, că împrumutul ce cu atîta nespūsă bunătate ni-l faci,¹ vom fi în stare a-l reinturna cu cea mai cordială mulțămită». «Noi ajungînd la Viena îndată ne vom înscrie ca practicanți de advocatură. Sperăm, că ni se va ierta termenul legiuit, din ce ora mai practicaserăm și la Maros-Vásárhely. In Februarie sau Martie vom pleca cătră patrie. Nu mai putem de dorul patriei și a tuturor amicilor noștri. Atuncî ne vom întilni de sigur».² Nu se întimplară însă lucrurile tocmai așa cum credea Papiū in această scrisoare. Hodoș văzu Ardealul in primăvara lui 1854, vărul său însă tocmai in anul următor, pe aceeaș vreme — Februarie pînă prin Mai, cînd trecu și pe acasă pe la nepotul lui Petru Maior de văzu biblioteca marelui seū unchiū.

Dar cu stipendiul «romanțian» nu se mintue odată cu sfîrșitul anului 1853 și cu acordarea ce o văzurăm. Venind in Viena atît Papiū cît și Hodoș in urma decisiunii colegiului profesoriilor, de la 9 Ianuarie 1854, Nr. 312, luată după provocarea prin decretul guvernatorului Ardealului, cu No. 23888 din 11 Novembre 1853, cei doi verî primiră cite 375 fl. m. c. deodată, stipendiul pe anul 1853 întreg și pe ultimele luni din 1852.³

In Mai 1854 Hodoș plecă in Ardeal. Cătră sfîrșitul lui Novembre se întorsese. Pe lingă diferite noutăți și calde urări lui Papiū și Bărnuf⁴ el aducea însă și o tristă veste. Stipendiul care li se dăduse in Ianuarie, le fusese continuat — in vorbe — in acest an 1854, pînă la Septembrie, iar cu sfîrșitul lunii, in urma hotărîrei consistoriului din Blaj, din 26 August,

¹ Balint fu cel ce îngriji de Papiū și Hodoș, cit statură la Padova, ca de copii săi. De acea și recunoștința lor nu peri nici odată.

² Data acesteî scrisorî lipsește. Am luat-o, pe cea ce o punem, după stampila Padovei. V. coresp. cit.

³ Observatorul IV. 72. — Bariș despre Iosif Hodoș.

⁴ Scrisoarea lui I. Hodoș către Balint, din 22 Nov. 1854. Coresp. cit.

No. 683, cesaro-crăescul guvern decretase încetarea stipendiilor de la zisa dată.¹ Totuș Hodoș exprimând și părerea lui Papiu nu desnădăjduise de a le recîștiga,² In adevăr în testamentul lui Simion Ramonțai se prevedea, ca bursierii să aibă ajutorul de 300 florini anual — «donec salarium acceperint».³ Dar nici Papiu nici Hodoș încă nu începuseră a primi vre-o leafă, căci încă în Februarie 1855 ei se aflau tot în «praxis de advocatură».⁴ După hotărîrea consistoriului Facultății din 9 Ianuarie 1854, mai sus pomenit, urma, ca și de la Ianuarie înainte să le dea bursa, pe cînd ei nu mai primiseră nimic⁵ sub cuvintele, că au absolvit cursul juridic, n'au cerut la vreme stipendiul și pentru practica de advocatură, nici n'au înștiințat pe Episcop or Capitulum, că au intrat în praxis, ba Hodoș de la Aprilie 1854 întorcîndu-se în Ardeal se părea că nu vrea să se mai întoarcă în Viena; că trebuia să înainteze atestate de la advocații din Viena, la care se aflau și să spue sub ce condiții pecuniare se află; în sfîrșit, că de vor să aibă bursă, trebuie să mai dea un examen.⁶

Au răspuns ei, nu-î vorbă, la toate aceste impuțări ale celor de la Blaj, dar un lucru e sigur, că stipendiul n'au mai luat. La 24 Ianuarie 1855 printr'o adresă oficială ei fură înștiințați, că

guvernul le-a declarat bursele vacante.¹ Papiu la 20 Februarie plecă acasă² și probabil pe la finele lui Aprilie³ el se întoarse la Viena, unde în Mai se întîlni cu Laurian, ce venise acolo cu Costache Negri pentru conferințele din Viena.⁴

În toamna lui 1855 Laurian, întorcîndu-se în Moldova, luă cu dînsul și pe Papiu Ilarian. Hodoș nu voi să meargă. Papiu fu numit cu începutul anului școlar 1855—56 ca profesor de legi la Trei Ierarchi, în cursul superior, iar în 1856 la Facultatea de Drept înființată la începutul aceluși an,⁵ ca profesor de drept penal și statistică.

25 Martie st. v. 1903.

Vasile Pirvan.

¹ Idem din 7 Martie. Ibidem.

² Idem. Ibidem.

³ Scrisoarea lui P. Pap din 14 Aprilie 1855 e adresată lui Papiu la Viena. Coresp. cit.

⁴ Scrisoarea lui I. Hodoș către Balint, din 10 Mai 1855. Coresp. cit.

⁵ V. A. Urechia. Istoria Școalelor, III. p. 107; A. D. Xenopol. Memoriu asupra învățămîntului superior în Moldova p. 86. Nici în acest Memoriu, nici în «Serbarea Școlară de la Iași» dl. Xenopol nu pomeneste pe Papiu ca profesor la Trei Ierarchi ori la clasele universitare înființate în 1856. Urechia îl pomeneste în loc cit. p. 125. Că Papiu a fost în adevăr profesor de statistică — și poate — de drept penal, între 1856 și 1858 la Facultatea juridică din Iași, faptul e incontestabil, cu toate că nici o istorie a școalelor, în genere, or moldovene, nici chiar Urechia, nu pomeneste acest lucru, ci numai se afirmă de biografia lui Papiu, Iosif Vulcan și Iosif Popescu, căci tratatul său de statistică aflător la Academia Română în No. 207 e împărțit în lecții care au începuturi ca: «Domnilor, am văzut în lecțiunea trecută, etc.». Cea ce nu putem afirma cu siguranță e, în care an a fost anume profesor de statistică și în care apoi, «mai tîrziu», a fost de drept roman. De istorie știm țarași sigur c'a fost în 1857, suplinind pe dl. Neculae Ionescu, care plecase la Paris.

¹ Idem din 2 Ianuarie 1855. Ibidem.

² Idem din 10 Ianuarie 1855. Ibidem.

³ Punctul 4 din Testament în Foaia p. minte No. 15—16 pe 1852.

⁴ Scrisoarea lui I. Hodoș către Balint din 5 Febr. 1855 în coresp. cit.

⁵ Pe lângă acestea Istoria nu se mai vinduse de loc din cauza interzicerii. V. în cor. cit. chitanța librăriei Gerold, din 10 Febr. 1854.

⁶ Scrisoarea lui I. Hodoș către Balint, din 5 Febr. 1855 în coresp. cit.

ZADARNIC.

*Zadarnic plînge vîntul și plîng nucii, bătrînii,
Frăgarul din ogradă și cumpăna fîntînii
Și plînge mama biata... zadarnic vrea s'o'nșele
Povestitorii jalnici ai pribegirii mele.*

*Zadarnic vii cu cartea și vrei să-mi dai canoane,
Zadarnic mă cumineci părinte Solomoane,
Zadarnic faci aghiazmă și mina ta părinte
Stropește casa tatii, ca bine s'o cuvinte;*

*Zadarnic me învăluî încet cu patrafirul
Și fruntea mea ferbinte o răcorești cu mirul,
Zadarnic mami-î cade o lacrimă pe ție,
Zadarnică e slujba lui sfîntu-Vasilie,*

Zadarnic.

Octavian.

ÎNVINSĂ.

— Novelă. —

(Urmare.)

Era cătră sară; o sară furtunoasă. Nori grei de vijelie întunecău ceriul, greerii încetaseră de a mai cînta în iarba cîmpiilor, în întreaga natură domnia tăcere de moarte. Tăcerea aceea, ce prevestește o mare furtună. Ioana stătea la fereastră privind cum s'aprinde fulgerile în acel văl negru și urît, ce acoperea bolta senină. Din depărtări s'auzia tunetul ce devenia din ce în ce tot mai distinct. Mari stropi de ploaie începeau azvîrliți de vînt a inunda geamurile ferestrii, unde stetea Ioana. Pe aripile vîntului norii se'ndeseau tot mai tare și de-odată un fulger ilumina odaia. Micuța spăriată se retrase repede dela ferdastră. Fulgerul acesta fu ca semnalul; de-odată s'auzi un duruit grozav de se cutremură casa și ploaia amestecată cu grindină s'abātu cu nespusă furie pe acoperișul ei. De astă-dată Ioana tremurînd de frică se repezi să afle pe mamă-sa. Prea urît e a fi singură cînd fulgeră și tună. «Mamă! Mamă!» striga Ioana și alerga din odaie în odaie. În fine ajunsese în cabinetul de studiu al tatălui ei. Ușa prin care puteai trece în bibliotecă era deschisă și prin perdeaua ce separă odaile pătrundea cam domol vocea principelui. Era așa tristă și gravă... încît Ioana își uită frica care o aduse pîn' aici și încremenită remase pe loc. Da, era un moment trist de tot. Iulietta palidă, cu ochii plini de o flacăra de minie stetea în fața bărbatului ei.

— «Nu ți-am spus-o, nu mai pot trăi așa, ca pîn' acum!» — zise ea și principele îi răspunse:

— «Iulietă! Tu te plîngi, dar nu pricepi, că n'ai dreptul a o face aceasta? Dacă eu aș spune-o aceasta, atunci nu m'aș mira. Eă însă n'am zis nimica, te-am lăsat după plac, am tăcut și acum văd că — am greșit. Ar fi trebuit să am energia să zdrobesc în tine acea îngîmfare și acel egoism, care din copilărie ți s'a tot dezvoltat, pentru-că ai trăit cu oamenii prea indulgenți. N'am voit să-ți spun nimic, dar acum tu vii și mă provocî, ei bine: cu ce drept? Te întreb. Oare n'ai aflat în mine din cea dintîi zi un selav, un om fericit numai cînd putea să-ți împlinescă fiecare dorință? Oare n'am fost destul de smerit, de iubitor, de supus? De ce nu răspunzi?» — adaugă el cu vocea tare și severă

— «Eă nu m'am plîns nici cînd nici de una nici de alta, ce le spui tu — zise Iulietta cu nerăbdare — te rog să nu-mi atribuî lucruri de felul acesta!»

— «Apoi atunci de ce scena aceasta, de ce? — zise el cu un ton desperat. Crezi că e o viață plăcută pentru mine a fi un serman bărbat abia tolerat în casa lui? Nu vezi că sufăr, — dar ești așa de oarbă; nu vezi că de mult toată fericirea a perit din inima mea? Iulietă, cum poți fi așa crudă să nu pricepi că te iubesc și că răcelii, indiferenții tale aș preferi o ură neîmpăcată?»

S'apropia-se de dînsa:

— «Uite, am putea fi așa de fericiți Iulietta mea, încearcă numai puțin, dă-mi mîna... uită-te în ochii mei... n'ai avea tăria de a te stăpîni, numai odată, numai astă-dată ascultă de mine — te rog Iulietă!»

Vorbia cu atîta căldură, cu atîta iubire, se înfocase de tot și acum aștepta numai un semn, o privire din partea Iulietei, care să-i arate că reușise a o convinge.

Clipa aceasta, o știa bine, — avea să decidă asupra sortiilor lor. Iulietta își pleca-se capul, un minut, numai un minut, cuvintele bărbatului ei o emoționară. Erau sincere, — acea o vedea pe fața lui mai palidă, mai tristă. Dar numai un minut dură această impresiune și cînd își ridică capul era mai rece, decît orî și cînd. El pricepu:

— «Nu vrei — Iulietă!» — vocea îi tremură. — «Nu, e imposibil. Imi spune-ai că suferi, că nu ești fericit; nici eu nu sînt aceea — să mî-o crezi...»

Eu nu-ți pot da iubirea, pe care mî-o ceri; — ești nenorocit cu mine; — atunci ce ne mai rămîne? Vrei să ți-o spun?»

El o întrepruse:

— «Nu, o știu, dar gîndește-te ce vei spune Iulietă; e ceva grozav, știi tu. Dacă nu pentru mine, apoi — te rog — pentru fiica noastră să n'o spui. Doamne, unde am ajuns, fie-ți milă, te implor, mă înjosesc pîn' a o face aceasta numai să nu mă despartî de Ioana. Le voi uita toate, m'oi îndestulî cu toate. O, Iulietă, te rog, fii bună.» — Dar ea nici nu-l mai privia:

— «E înzădar, așa nu mai merge, mai bine să mor!»

Atunci el îi răspunde :

— «Destul Iulietă. Am încercat să le fac toate, ca să nu ajungem la aceasta estremeitate, dar ție nu-ți pasă de nimic. Apoi bine, să ne despărțim — deși mi se zdrobește inima. Și acum... te rog, du-te... lasă-mă... Ți-ai ajuns scopul, numai să nu 'ți pară rău odată. Du-te... du-te!...» repetă cu o voce așa de poruncitoare, încât ea se retrase spăriată. În întunerecul odăii prin care avea să treacă i se păru că aude un geamăt nădușit. Se'ntoarse nervoasă, dar geamătul nu se mai repetă și ea — crezînd că e vîntul, își urmă calea spre odaie. În bibliotecă principele cu capul ascuns în palme plîngea cu hohot ca un copil... De-odată se simți cuprins de două brațe fragede și pe fruntea-î, ce se sbătea sub povara de gânduri, simți buzele Ioanei. Fetița își ascunse fața pe umerii tatălui ei, tremura ca varga și lacrimile ei nu mai încetau de a curge.

— «Tată, tătucă, nu plînge!» — Și îl desmierdă, cu minuța-î moale îi netezia părul pe frunte, în fine își scoase batista și începu a șterge lacrimile din ochii principelui.

(Va urma.)

LA NISTRU.

Dnei **Elena de Gaffenco** născ. **Stamati**.

*Rîu măreț din moși străbuni
Plin de ani și plin de gânduri,
Tu pe frunte-mă rînduri-rînduri
Amintirile le-aduni.*

*Tu hotar din veac și vremuri
Intre două vechi popoare
Vestea lor în lumea mare
Trist o duci și te cutremuri.*

*Dar eu fără spor nici rod
In noianul jalei mute
Caut urmele pierdute
A lui Ștefan Voevod.*

*De pe tărnișurile tale,
Ce se pierd în cotitură,
Tu cu taină-ți doru-mi furi
Și cu tine-l duci la vale.*

*Iar mărirea din străbuni
Trist prin amintire-mă trece —
Numai tu încet și rece
Maestos din valuri suni.*

Viena.

A. Forgaci.

CRONICĂ.

Paștile. În progadia din capul satului s'au aprins luminările, — tremurînd se ridică flacăra gălbuie printre firicelele de pădăie. Și glasul clopotelor din turnulețul țuguat se pornește plin și toaca de cioaie cu glas ascuțit resonă vestitoare de biruință. Turnulețul se clatină înfiorat par'că de marea veste a clopotului; de sus din cer se resfrîng roșaticе razele de lună și azi pare atît de strălucitor reflexul umilit al crucii de tînichia. Cristos a înviat!

Glasul învierii răsună și cîntă preotul înălțat, puternic și cîntă norodul și glasul tuturor străbate ca un strigăt iubilar la cer și de pe frunțile inseninate și din ochii luminași desprinde-se chipul curat al veseliei de praznic. În ochii strălucitori ai părintelui cu odăjdiile sărăcicioase și a creștinilor cu fruntea ridicată pare că văd scrisă înfiorătoare taină a învierii, dogma sublimă a desrobirii universale din obida întunerecului și a asupririi neamurilor... Și cîntul lor străbătut de sfințenia credinței pare că povestește cu tărie și nădejde: Sdrobitu-s'au capiștele idolilor atunci și temnițele Ierusalimului s'au sfărmat și zăvorul căzut-a și robii, ce pătimiau văzură lumina soarelui și s'a dat slobozenie celor asupriți...

Atunci înălțîndu-mi eu cugetul peste rostul jalnic al celor vremelnice, cetesc în ochii strălucitori de credință ai norodului strigător la cer: viitorul năcăjitului nostru neam...

Răvașul. De odată cu primăvara a sosit îmbucurătoare veste pentru presa noastră. Noua foaie «Răvașul» apărută zilele trecute la Cluj, pusă în slujba poporului, e chemată de-a promova mari interese culturale. De multă vreme se simte lipsa unei gazete corespunzătoare pentru popor, conglăsuitoare cu firea și priceperea lui. Salutăm cu dragoste apariția «Răvașului» în această vreme, cînd o mulțime de scriitori și tiparu atentează la șerparul țaranului nostru. Numele diriguitorilor acestei foi ne dau temei de bună nădejde pentru viitor!

† **Nicolae Puican.** De curînd s'a stîns copleșit de năcazurî și uitare în floarea virstei: un om tînăr, un om de știință, un om de inimă. Nenorocitul N. Puican, mort în casa alienașilor din Sibii a fost prototipul oamenilor curași la suflet, povățuiți de idealism. Intreagă vieața lui petrecută în sărăcie și-a jertfit-o pentru binele obștei și ne doare inima, cînd ne gîndim la soartea ce l-a bătut și la uitarea ce l-a petrecut la groapă pe profesorul jertfitor de sine. Societatea P. Maior, a cărui cap a fost, a hotărît să ridice o cruce la movila celui ce-a organizat pe basă solidă această instituție, lucrînd aproape singur doi ani de zile la statutele ei.

Apelăm la sentimentul de jertfă al oamenilor noștri de inimă, cînd îi rugăm a contribui cu cîte ceva la ridicarea prinosului de recunoștință, ce datorește societatea P. Maior vrednicului și nenorocitului răposat.

BIBLIOGRAFIE.

Prinos lui D. A. Sturdza. In Februarie, partidul liberal a serbat printr'un banchet a 70-a aniversare a d-lui D. A. Sturdza; literații au adus și ei prinos acestui bătrîn muncitor un prea frumos volum de gîndire și muncă românească — politica și știința la sîrbătorit fie-care după temperamentul său. Partidul liberal a serbat pe șeful său, pe unul din fruntașii marilor bărbați de stat ai României; literații au sîrbătorit prin munca lor pe autorul de lucrări istorice, întemeietorul numismaticeii române, sprijinitorul necurmat al tipăririi izvoarelor externe ale istoriei românești, pe cel ce a dat o bază sigură cercetărilor asupra epocii de renaștere a poporului nostru, ce a îmbogățit Academia Română cu numeroase izvoare asupra trecutului neamului românesc.

Acest falnic Prinos are drept introducere un interesant și amănunțit studiu: Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la Istoria Românilor de N. Iorga. Acest studiu de vre o 130 de pagini, într'un stil condensat, este adevărata literatură a istoriografiei române, care încă nu putem zice, că a eșit din prima fază — a orî cărei istoriografii serioase — din «adunarea și tipărirea izvoarelor», cărora istoricul de chemare a voit în faza a doua a istoriografiei să le dea viața în marea și adevărata istorie națională.

Di Iorga incepe cu stolnicul Constantin Cantacuzino, cu istoriografiile Blăjenii și Engel; incepe de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, cînd în principatele române lipsia aproape cu totul bibliotecile, dar mai ales colecțiunile de material istoric. Trece în revistă pe toți învățații neamului, cari au studiat faptele, schimbările și viața trecutului nostru. Mulți dintre acești muncitori entuziaști, împinși de marele lor patriotism, lipsiți și de ajutorul multor izvoare hotărîtoare, au comis greșeli. Di. Iorga cu toate acestea este sincerul admirator al acelor străduitori patrioți, cari pe lingă greșelile lor inevitabile au adus serviciu necontestabile redescoperirii noastre naționale, istoriografiei române. Simți o sîntă mîngiere în sufletul tău de român, cînd vezi în studiul d-lui N. Iorga, cum adevărata știință nu se ia după aprecierile manualelor și profesorilor de literatură română, cari vestesc elevilor numai greșelile bătrînilor istorici. Greșelile acestor autori de literatură române, dacă nu sunt mai mari de cit cele din Tentamen criticum, sunt mai de neiertat.

Di. Iorga în partea ultimă a studiului său enumără locurile de unde istoriografia română mai poate aduna izvoare de mare valoare. Suntem departe — zice dl. Iorga — de a fi mîntuit cu stingerea materialelor, deci a fi ajuns posibilitatea redactării unei durabile opere istorice, și singur Academia poate organiza pentru multă vreme silințele individuale de a scoate la lumină izvoarele necesari.

Di Dr Augustin Bunea — bine apreciatul nostru istoriograf — în studiul: Episcopiile de Haliciu în Transilvania și Ungaria arată, că între anii 1440—1475 au avut doi episcopi uniți de ritul grec: Mateiu și Macarie. Acești episcopi aveau putere deplină și independență de ori-ce episcop latin din țară.

Aveau titlul: episcopus gallicensis, galiciensis, galatiensis. Sub «galacensis» nu avem să căutăm vre un Galațiu din Transilvania, ci Haliciu de pe Nistru, unde odată existase episcopie catolică. Diecesa lui Mateiu și Macarie se întindea peste toți Români din Transilvania și Ungaria, au fost numiți și titularii dispărutei episcopii de Haliciu.

Di Ioan Bogdan decanul facultății de litere din București ocupîndu-se în timpul din urmă cu istoria proprietății în țara românească, ne dă o mică iconană a acestei proprietăți sub Mihaiu Viteazul. Publică patru documente referitoare la proprietatea română, din anul 1600, anul de mîrire și cîdere a lui Mihaiu. Decăderea micii proprietăți a mers cu pași repezi sub Mihaiu, dar începuse cu mult înainte lui, începuse odată cu mîrirea birurilor. Țăranii ca să-și fie traiul și să-și plătească birul trebuiau să se împrumute la boeri sau la mînăstiri, sau să-și vindă moșiile și capul, căci dacă nu-și le vindeau și nu-și plăteau birurile, domnitorul le confisca pe sama sa. Prin aceste vinzări și confiscări, țăranii își schimbaseră condiția de oameni liberi în cea de supuși, alipiți pămîntului, pe care nu-l puteau părăsi fără voia proprietarilor. Acest așezămînt de robie nu era consfințit prin nici o lege domnească. Mihaiu a fost primul care a consfințit-o și această consfințire a fost și în interesul boerilor și al domnitorului.

Di Ioan Bianu în articolul său «Din cărțile vechi», enumărînd cărțile slovenești, grecești, arabești și georgiane, face să ne aducem aminte, să știm și noi și să spunem și altora, că Români nu s'au născut ca stat ca factor cultural și politic în orientul Europei la 1856 orî 1821, atuncî am reinviat la viața națională pe care o perdusem mai bine de un veac. Vreme de trei secole am fost un factor cultural și politic, luptînd în potriva barbariei, susținînd din bună voe, din avutul și dărnicia noastră viața religioasă și culturală a creștinilor ortodoxi din întreg răsăritul de sub stăpînirea Turcului. Un titlu de glorie.

Di Eugeniu de Barwinsky ce studiază în arhivele din Lemberg și pregătește pentru Academia română o ediție a formei latine din cronica lui Costin, ocupîndu-se și cu relațiile culturale și familiare dintre boierii moldoveni și Poloni, cu ocazia această comunică unele date noi din pribegia lui Urechia și a familiei sale în Polonia.

Di Ilarie Chendi — cunoscutul critic literar — analizează cu multă pricepere povestile noastre în versuri. Concluzia d-lui Chendi ar fi, că acest gen de literatură: povești în versuri, încă nu și-a ajuns apogeul, și se așteaptă mult de la poetul Stefan O. Iosif, care scrie acest gen literar nu la începutul inoelnic, ci la o epocă în care talentul său e pe deplin format; și ne oferă maturitatea gîndirei, stăpînire pe vers și limbă, spirit liniștit, simțire ordonată, cunoașterea absolută și interpretare justă a literaturii noastre populare.

Di Nerva Hodoș publicînd cite-va foi dintr'un Molitvelnic de Coressi, ne dă un studiu amănunțit asupra familiei și activității diaconului Coressi.

Di profesor Lugoșianu, ne descoperă pe aventurierul Ioan Mihail Cigola, ce colîndînd curțile din apus, dîndu-se rudă după mamă a sultanului Moba-

med II-lea și neofit creștin spre a înșela pe domnitorii neștiutori de lucruri din Orient, ca să trăiască din mila lor. Acest articol este însoțit și de unele note ale d-lui Iorga.

Di Alexandru Lăpedat — tinărul scriitor istoric și unul dintre cei mai buni elevi ai d-lui profesor Iorga — în Pater Ianos, ne dă o pagină interesantă din lucrarea sa în pregătire: *Lupte lui Brincoveanu și a Brașovenilor în contra Unirei*.

G. Munteanu-Murgoci, în *Considerații* asupra unei viitoare geografii a țării; ni se prezintă ca un scriitor însuflețit, convins tot-odată, că prea au fost repezi pașii noștri și prea multe am uitat sau prea repede am făcut unele în grăbirea noastră spre progres. În școlile din țară geografia s'a predat și se predă pe o scară întinsă dar unilaterală și greșită. Toată geografia se reducea la înșirarea escesivă de numiri de orașe, munți, riuri, lacuri, căi de comunicații, fără nici o considerație economică, istorică și etnografică asupra lor. Profesorii tineri au început lupta contra acestui metod sterp, greoi și fără nici-un sens. Di Murgoci ne spune, că o operă de geografie națională complectă constă din trei unități:

a) Prima unitate o formează fondul lucrării. Când vorbim de patria noastră să ne alegem vorbele căci vorbim de un lucru sfânt, să fim sâmi de cit mai multe izvoare.

b) A doua unitate e colecția de clișee și figuri demonstrative de cari avem prea puține.

c) A treia unitate e formată de hărți în care privința nu prea suntem sărați.

Nu avem încă o geografie completă a țării noastre, dar ori-când se va încerca această operă, să nu se uite, că ținta geografiei patriei trebuie să fie o familiarizare a copilului ca cea cu casa părintească.

Di D. Onciul profesor universitar și directorul Arhivelor Române ne prezintă odiseea acestor Archive de la tirziua lor înființare — 1831 în Muntenia, 1832 în Moldova — pînă în zilele noastre.

Di Dr. George Popovici — bucovineanul — ce prepară istoria dreptului român, ne dă un mic articol despre ordinea de succesiune în moșiile donative moldovene în secolul XIV. Cu chestii de drept se ocupă și domnul **Tanoviceanu**, profesor universitar și un bun cunoscător în ale istoriei, tratind despre Formațiunea proprietății fonciare în Moldova.

Studentul **Pirvan** tratează despre activitatea politică a lui Papiu; iar dl. **I. Sirbu** despre domnii români și Liga creștină la 1593—1594.

Acest Prinós este evenimentul literar al primăverii, în el este depusă munca unor oameni și pricepuți între pricepuți și obicinuiți cu resfoirea pravuitelor colecții de prin arhivele din patrie și străinătate. Si această muncă dedicată d-lui D. A. Sturdza ne prezintă rezultatele sigure, neîndoelnice ale cercetărilor istorice. Dintre rîndurile acestui măreț prinós, abia se simte, că e adus perpetuării aniversării a 70-a secretarului general al Academiei române — adevărată serbătorire de oameni ai științei.

Saul.

Doa broșurele frumoase ne-au sosit la redacție:

Eminescu și Coșbuc — note comparative, — de

șef-redactorul nostru, Alexandru Ciura, profesor în Blaj. II + 108 p. 8°. și **Dușmănie**, roman de tovarășul nostru de muncă, Vasilie E. Moldovan, 112 pagini 8° mic; prețul 1 coroană.

Asupra amîndurora, precum și asupra poemului Eglè vom reveni în curînd.

Ne-a sosit și:

Nrul 13 din **Sămănătorul**, cu următorul cuprins: St. O. Iosif: Credință; I. Al. Brătescu-Voinești: Microbul; Z. Birsan: Cîntece; Vasile Pirvan: O răsplată împărătească; Eugen Ciuchi: În visuri; Ion Scurtu: Gaston Paris; Murgoci: Dare de samă și răspunsuri.

POSTA REDACȚIEI.

Din cauza lipsei de spaț am fost nevoiți a omite de astă dată răspunsurile, cu cari datorim colaboratorilor noștri. — Le vom da în numărul viitor.

Șef-redactor:

Red.-resp.

ALEXANDRU CIURA. OCTAVIAN GOGA.

Editura redacției.

Redacția și administrația:

Strada Zöldfa 11., III. 23.

APARE:

ABONAMENTUL:

În 1 și 15 a fiecărei luni, Pe 1 an 10 cor., pe jumătate după stil nou. de an 5 cor.

Prețul unui exemplar 45 bani.

Pentru străinătate 1 an 15 franci.

În România 60 bani.

Învitare la abonament.

Acum la sfintele sărbători cînd se dă prilej creștinilor tuturor de cugete înalte și simțiri întru binele obștei — facem și noi rugarea cînstiului public cetitor din frumoasa noastră țară — de ași aduce aminte de datorințele sale creștinești, între cari nu cea mai neînsemnată este: *achitarea abonamentelor*.

Creștinul adevărat cînstitor al canoanelor și postului și tragerii de la gură, aducă-și aminte, că atunci, cînd toată firea se bucură și micul și marele, ar fi cu cale să bată un cîas de veselire și pentru necăjiții scriitori cu tiparul. Rugăm-Vă deci, înțelegeți o neamurilor!

Redacția și Administrația

LUCEAFERULUI.

Tipografia Franklin-Társulat Budapesta.